

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר ישראל הרצג שליט"א

בבא קמא כב. - בענין צרורות דשן וקרן

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- **כלב שנטל גחלת וזרקה על הגדיש משלם חצי נזק על הגדיש, ופרש"י דמשלם חצי נזק משום צרורות, אי נמי משום דמשונה הוא והוה קרן תמה. וצ"ע, הא אף אי משונה הוא עדיין אינו קרן עצמו אלא צרורות דקרן, וישלם חצי נזק משום צרורות, וא"כ מה הוסיף רש"י במה שפירש שמשלם חצי נזק מפני שהוא משונה?**
- **האם יש צרורות לשן לשלם חצי נזק כמו שמצינו ברגל? ואם אין צרורות לשן לשלם חצי נזק, מה דינו? האם חייבים עליו נזק שלם, או פטורים מכל וכל?**
- **לפי מה שכתב רש"י בדף יח: דאין צרורות לשן, לכאורה הוא הדין דאין צרורות לקרן רק לרגל יש צרורות. וצ"ע לדבריו מדבעי רבא (לקמן יט:) אם יש שינוי לצרורות, דהיינו אי משלמים עבור צרורות דקרן חצי נזק או רביע נזק? וכן קשה לדבריו מהמבואר בגמ' לקמן מד: דבהמה שנתחככה בכותל להנאתה ונפל האבן והזיקה, חייב עליו משום צרורות, אף שהיתה להנאתה (והוה תולדה דשן).**
- **בפ"י רבינו חננאל לדף כה. הזכיר שיטת הגאונים שרגל חייב חצי נזק צרורות ברה"ר. ולכאורה דבריהם נסתרים מדברי הגמרא לעיל ג: עוד כתבו שם שקרן ברה"ר משלם נזק שלם, וצ"ע דהא קרן תמה חצי נזק הוא דמיחייב, ובקרן תמה איירינן לכאורה!**

1. גמרא בבא קמא כב., וז"ל, "אתמר, ר' יוחנן אמר: אשו משום חציו, וריש לקיש אמר: אשו משום ממונו. וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן? אמר לך: חציו מכחו קאזיל, האי לא מכחו קאזיל. ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש? אמר לך: ממונא אית ביה ממשא, הא לית ביה ממשא.
תנן: הכלב שנטל חררה כו'; בשלמא למ"ד אשו משום חציו, חציו דכלב הוא, אלא למ"ד אשו משום ממונו, האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא! אמר לך ריש לקיש: הכא במאי עסקינן - דאדייה אדויי, דעל חררה משלם נזק שלם, ועל מקום גחלת משלם חצי נזק, ועל גדיש כולה פטור."

ורש"י שם ד"ה משלם חצי נזק, וז"ל, "דצרורות הן והכלב עשאן, לישנא אחרינא דמשונה הוא."

2. שיטה מקובצת שם, וז"ל, "ובקונטרס פירש דאדויי הוי שנוי, ולא ידעתי למה פירש כך. ואין לומר דלכך פירש אדויי שנוי, דאי באורחיה הייתי פושט שתי בעיות מגופו ויש העדאה אבל עכשיו אינו פושט רק בעיא דיש שנוי, דעל כרחך אינו חושש על זה דאם לא כן לימא בדאנחיה וליכא למיפשט מידי, אלא על כרחין אינו חושש, ואם כן אין חילוק אם פושט שתי בעיות או חדא. תלמידי ה"ר ישראל."

3. גמרא בבא קמא יח:, וז"ל, "גופא, בעי רבא: יש העדאה לצרורות, או אין העדאה לצרורות? לקרן מדמינן ליה, או דלמא תולדה דרגל הוא... ת"ש: בהמה שהטילה גללים לעיסה - רב יהודה אומר: משלם נזק שלם, ורבי אלעזר אומר: חצי נזק; מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני, ובהא קמיפלגי, מר סבר: יש העדאה, ומר סבר: אין העדאה! לא, בחד זימנא, ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי. והא משונה הוא! דדחיק ליה עלמא."

ורש"י שם, וז"ל, "והא משונה הוא. דאין דרכה להטיל גללים לעיסה ותולדה דקרן היא."

דדחיק לה עלמא. שעומדת במקום צר ואין לה מקום לזוז משם, ובשלא להנאתה עסקינן כגון במשלשלת דאי להנאתה תולדה דשן היא. ונראה בעיני דכל גללים להנאתה הוא, ואפ"ה לאו תולדה דשן נינהו דשן הזיקא דגופה הוא והני צרורות נינהו, והא דאמרינן בפ"ק (דף ג.) טנפה פירות להנאתה הוי תולדה דשן היינו כגון שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים וחמורים שקורים בולטר, וכן עיקר."

4. **תוס' בבא קמא יז: ד"ה נובר באשפה**, וז"ל, "יכרסמנה חזיר מיער (תהלים פ) מתרגמינן ינובריניה, ואע"ג דתנא צרורות דרגל, אשמועינן צרורות דשן דלהנאתו קעביד."

5. **שיטה מקובצת בבא קמא ג: בשם תוספי תוספות להרא"ש**, וז"ל, "ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה דלהכי קאמר יש מהם לאו כיוצא בהן, משום דשלשה אבות שנאמרו בשור צרורות דכולהו לאו כיוצא בהן, כדתניא לקמן בפרק כיצד וצרורות משלמין חצי נזק וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם חצי נזק והיינו צרורות דשן, וצרורות דקרן מועדת נמי כגון צרורות מחמת ביעוט ובתם מיבעיא ליה אם יש שנוי בצרורות לרביע נזק לרב אשי בפרק כיצד. והא דקאמר כי קאמר רב פפא אתולדה דרגל, משום דתולדה דרגל שכיחא טפי משאר לפי (שיטתיה) [דלשיטפיה] הולכת."

6. **גמרא בבא קמא יט.**, וז"ל, "בעי רב אשי יש שנוי לצרורות לרביע נזק או אין שנוי לצרורות לרביע נזק, תפשוט ליה מדרבא דבעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות מכלל דאין שנוי, דלמא רבא אם תמצוי לומר קאמר אם תמצוי לומר אין שנוי יש העדאה או אין העדאה, תיקו."

ורש"י שם ד"ה יש שנוי לצרורות לרביע נזק, וז"ל, "לרבנן דפליגי אסומכוס ואמרי צרורות כי אורחיה חצי נזק, היכא דשינה בהן כגון בעטה ברגלה ומחמת ביעוט התיזה צרורות ושברה כלים מי חשיב שנוי והוי כתם ומשלם רביע נזק, דהא אהעדאתן חצי נזק הלכך תמותן רביע נזק."

7. **גמרא בבא קמא ג: וז"ל**, "וכי קאמר רב פפא אתולדה דרגל, רגל הא אוקימנא תולדה דרגל כרגל, בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה, ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה, והא מבעיא בעי רבא דבעי רבא חצי נזק צרורות מגופו משלם או מן העלייה משלם, לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה, לרבא דמבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל, לפוטרה ברה"ר."

ושיטה מקובצת שם בשם תלמידי הר"י, וז"ל, "קשה, דלרב פפא יאמר דקרי ליה תולדה דרגל לפוטרו ברשות הרבים ולרבא יאמר דקרי ליה תולדה דרגל לשלם על פי עצמו. ונראה לי דלרב פפא דאית ליה דקרן ממונא צריך לומר דקרי ליה תולדה דרגל לשלם מן העלייה דאי לפוטרו ברשות הרבים כיון דמגופו משלם הוי דומה לקרן בחצי נזק ובצד דמגופו והוה ליה למקרייה תולדה (דקרן) כיון דדמי ליה בתרתי ולרבא צריך לומר לפוטרו ברשות הרבים דאי לשלם על פי עצמו היו שני צדדים מגופו וחצי נזק משלם נגד משלם על פי עצמו."

ותוספות רבינו פרץ שם, וז"ל, "וא"ת (לר"ת) [לרב פפא] נמי נימא דלהכי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרו ברה"ר כדקאמרי לרבא, ואמאי דחיק לומר דלר"פ פשיטא בעיא דרבא. וע"ק ר"פ דאמר תולדותיהן לאו כיוצא אצרות, לומר דלא משלמי אלא ח"נ, מאי קמ"ל מתניתין היא פ"ב (לקמן יז.) דצרורות משלמי ח"נ. ופירש ריב"א דהך קושיא מיתרצא בקמייתא, דודאי עיקר חידוש דמילתיה לא הוי אלא מהא דאשמעינן דהוי תולדה דרגל אע"ג דלא הוי כיוצא בו לענין נ"ש, והא שמעינן

מדקאמר תולדותיהן לאו כיוצא בהן, ולא מצי קאי אלא ארגל ואצרות כדקאמר תלמודא, אלמא אשמעינן דהוי תולדה דרגל, והשתא לא מצי למימר דקרי להו תולדה דרגל לענין לפוטרו בר"ה דא"כ מאי קמ"ל ר"פ, דמאי קאמר תולדה דרגל לגבי האי מילתא דפשיטא הוא דטפי מחיוב רגל לא מצי לחיובי בצרות, ולהכי קאמר לענין לשלם מן העליה, דהשתא הוי רבותא לאפוקי מבעיא דרבא."

8. גמרא בבא קמא יח., וז"ל, "בעי רבא חצי נזק צרות מגופו משלם או מעלייה משלם, מגופו משלם דלא אשכחן חצי נזק דמשלם מעלייה או דלמא מעלייה משלם דלא אשכחן כאורחיה דמשלם מגופיה... ת"ש הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל החררה והדליק את הגדיש על החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש משלם חצי נזק, מאי טעמא לאו משום דהויא להו צרות ותני עלה משלם חצי נזק מגופו, ותסברא לר' אלעזר נזק שלם מגופיה מי אשכחן, אלא כגון דשני בהא בגחלת ורבי אלעזר סבר לה כר' טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם, ולא היא מאי טעמא מוקמת לה כרבי טרפון משום נ"ש רבי אלעזר סבר כסומכוס דאמר צרות נזק שלם משלם וסבר לה כרבי יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת וכי קתני מגופו אצד תמות."

9. משנה בבא קמא כד:, וז"ל, "שור המזיק ברשות הניזק כיצד, נגח נגף נשך רבץ בעט ברשות הרבים משלם חצי נזק, ברשות הניזק רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים חצי נזק, אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים שהוא פטור החמיר עליהן ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר לשלם חצי נזק אינו דין שנחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם, אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק, אמר להם אף אני לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן, אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק."

ורבינו חננאל שם כה., וז"ל, "וראינו לרבתינו הגאונים פירש כך, ומה רגל שהיא קלה ברה"ר ושאינה חייבת נזק שלם חייבת ברה"ר חצי נזק צרות ודכוותה הקרן ברה"ר נזק שלם, וממילא למדין קרן מקרן. ואמרו לו דיו לקרן ברשות הניזק להיות כקרן ברשות הרבים וחצי נזק צרות, כשם שהקרן ברה"ר חצי נזק כך ברשות הניזק חצי נזק. ואיכא על האי פירושא פירכא."

10. רבינו חננאל בבא קמא יט., וז"ל, "בעי ר' ירמיה מר' זירא היתה מהלכת ברה"ר והתיזה מהו, לקרן מדמינן ליה וחייב או דילמא תולדה דרגל היא והרגל ברה"ר פטורה, אמר ליה תולדה דרגל היא. פשט ליה כרבא דאמר בריש פירקין קמא צרות תולדה דרגל הן ופטורה ברה"ר."